

نهاد حکومت

درس ۲۱

نیاز به حکومت

شما پیش از این در درس تاریخ با حکومت‌ها و سلسله‌های مختلف آشنا شده‌اید. آیا تاکنون فکر کرده‌اید که چرا حکومت‌ها پدید آمده‌اند و آیا جامعه‌ای می‌تواند بدون نهاد حکومت به حیات خود ادامه دهد؟ **خیر جامعه دچار اختلال و هرج و مرج می‌شود**

همان‌طور که زندگی اجتماعی یک **ضرورت** است و انسان‌ها نمی‌توانند به تنهایی زندگی کنند و نیازهای مادی و معنوی خود را برطرف کنند، داشتن حکومت نیز برای یک جامعه یک ضرورت است و هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند بدون وجود حکومت باقی بماند؛ زیرا در زندگی اجتماعی نیازهای مشترکی وجود دارد و افراد برای تنظیم امور خود به قوانین و مقرراتی نیاز پیدا می‌کنند. آنها همچنین برای اجرای قوانین و حل اختلافات، برقراری امنیت و نظم، ایجاد هماهنگی میان فعالیت‌های مختلف جامعه و دفاع از هجوم دشمنان ناگزیرند حکومتی تشکیل دهند و اداره امور جامعه را به افرادی بسپارند. بنابراین بدون نهاد حکومت، جامعه دچار اختلال و هرج و مرج می‌شود.

چرا نیاز به وجود حکومت است؟ ↑

وظایف حکومت

چرا برای معرفی کشورها و بیان هویت آنها از حکومت‌ها یاد می‌شود؟

اگرچه نهاد حکومت در همه کشورها وجود دارد و حکومت‌ها تقریباً وظایف مشابهی را به عهده دارند؛ ولی تفاوت‌های مهم و اساسی نیز میان آنها وجود دارد. **نهاد حکومت، مهم‌ترین ویژگی‌های ارزشی و فرهنگی یک کشور را نمایان می‌سازد.** به همین دلیل در معرفی کشورها و بیان هویت آنها، از نوع حکومت آنها نیز یاد می‌شود.

برخی از مهم‌ترین وظایف حکومت‌ها عبارت‌اند از:

- وضع قوانین و مقررات لازم در امور مختلف
- اجرای قوانین
- برقراری نظم و امنیت
- رسیدگی به اختلافات و شکایت‌ها
- تعلیم و تربیت
- حفظ میراث فرهنگی
- سیاست‌گذاری فرهنگی
- عمران و آبادانی کشور
- ایجاد وسایل و امکانات لازم برای رفع نیازهای معیشتی، اجتماعی و اقتصادی مردم
- ایجاد هماهنگی بین فعالیت‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی
- دفاع از کشور و حفظ تمامیت ارضی*
- مدیریت منابع طبیعی و ثروت‌هایی که به عموم مردم تعلق دارند؛
- حمایت از گروه‌های خاص و نیازمند مانند کودکان بی‌سرپرست، معلولان و ازکارافتادگان.

فعالیت

۱- با توجه به آنچه در سال های قبل درباره قوه مقننه، قضائیه و مجریه خوانده اید، چند مورد از مهم ترین وظایف حکومت را که در صفحه قبل نوشته شده، انتخاب کنید و بگویید از وظایف کدام قوه است. **وضع قوانین و مقررات [قوه مقننه]**
اجرای قوانین [قوه مجریه]

رسیدگی به اختلافات و شکایت ها و برقراری نظم و امنیت [قوه قضائیه]

اسلام و حکومت

چرا اسلام وجود حکومت را برای جامعه ضروری می داند؟ (برای بسیاری از احکام الهی (مانند عدالت) جز با تشکیل یک جامعه و حکومت الهی، محقق نمی گردد.) پیامبر اکرم ﷺ نیز پس از هجرت از مکه به مدینه، حکومت اسلامی تشکیل داد.

مبدأ قوانین و مقررات برای برپایی حکومت از دیدگاه اسلام، **حکمت و اراده خداوند است (عقل و وحی الهی، دو وسیله اصلی**

برای شناخت ارزش های الهی، قوانین و مقررات اجتماعی هستند.) **چند نمونه از قوانین و ارزش های اجتماعی اسلام را بنویسید؟**

عدالت و ایجاد شرایط مناسب برای رشد و تعالی مردم، آزادی انسان ها از همه بندها و موانع سعادت آنها، استقلال و نفی سلطه

بیگانگان، ظلم نکردن، مسئولیت در قبال مظلومان، تأمین اجتماعی و تلاش برای عمران و آبادی زمین، برخی از قوانین و ارزش های

اجتماعی اسلام هستند.

چه گروهی از مردم برای حکومت و اداره امور جامعه شایستگی دارند؟

قانون الهی ضامن عدالت است و **مجریان قوانین عادلانه باید دو ویژگی داشته باشند (عدالت را بشناسند و به عدالت رفتار کنند.)** به

همین دلیل، برای حکومت و اداره امور جامعه، **فقط آن گروه از مردم شایستگی دارند که هم از قوانین و ارزش های الهی آگاهی داشته باشند**

و هم از نظر تقوا و عدالت از دیگر مردم بالاتر باشند. در رأس این گروه، پیامبران الهی و سپس جانشینان آنها یعنی امامان معصوم علیهم السلام قرار

دارند (در غیاب آنان نیز) افراد باتقوا و عادلانی که آگاهی لازم را به دستورات اسلام داشته و بر اساس تجربه، حکمت و سیاست صحیح،

می توانند دستورات اسلام را به درستی بر شرایط و زمان های مختلف تطبیق دهند، ادامه دهنده راه آنها هستند.)

امت اسلامی باید از پذیرش طاغوت و حکومت های غیر الهی خودداری کند و برای شکل گیری امامت و ولایت الهی بر اساس

موازین و ارزش های اسلامی از هیچ تلاش و مجاهدتی دریغ نرزد. در غیاب پیامبران و امامان چه کسانی می توانند، ادامه دهنده راه آنها باشند؟

ای کسانی که ایمان آوردید، فرمان برید از خدا و فرمان برید از رسول و اولیای امور از خودتان و اگر در چیزی ستیزه کردید به خدا و رسولش باز گردید.

سوره نساء، آیه ۵۹

خداوند، ولی و سرپرست کسانی است که ایمان آورده اند. آنها را از ظلمت ها، به سوی نور بیرون می برد. (اما) کسانی که کافر شدند، اولیای آنها طاغوت ها هستند که آنها را از نور، به سوی ظلمت ها بیرون می برند. آنها اهل آتش اند و همیشه در آن خواهند ماند.

سوره بقره، آیه ۲۵۷

فعالیت

- زیرا خداوند آفریننده انسان و مالکیت حقیقی این جهان است و از همه امور آگاهی دارد
- ۲- چرا مبدأ اصلی قوانین برای برپایی حکومت از دیدگاه اسلام، حکمت و اراده خداوند است؟
- ۳- با مطالعه آیات قرآن کریم در صفحه قبل، دیدگاه اسلام را درباره ماهیت حکومت بیان کنید.

حق مالکیت مطلق همه موجودات و پدیده های جهان فقط از آن خداست و همه موجودات تحت حاکمیت خدا قرار دارند و با پیروی از دستورات خداوند به سوی کمال حرکت می کنند

حکومت در کشور ما

همان طور که در فصل هشتم خواندید. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، حکومت جمهوری* اسلامی در ایران تأسیس و جانشین

حکومت شاهنشاهی شد.

کلمه جمهوری در حکومت اسلامی ایران نشان دهنده چیست؟

بنیان گذار این نوع حکومت امام خمینی علیه السلام است. کلمه «جمهوری» نشان می دهد که شکل این حکومت، جمهوری است و در

آن حق انتخاب و مشارکت مردم در حکومت به رسمیت شناخته می شود. کلمه «اسلامی» نیز یعنی محتوای این حکومت اسلامی است و

کشور با اصول و قوانین اسلامی اداره می شود. زمامداران آن نیز باید مؤمن و معتقد به اسلام و متعهد به اجرای آن باشند.

کلمه اسلامی در حکومت اسلامی ایران نشان دهنده چیست؟

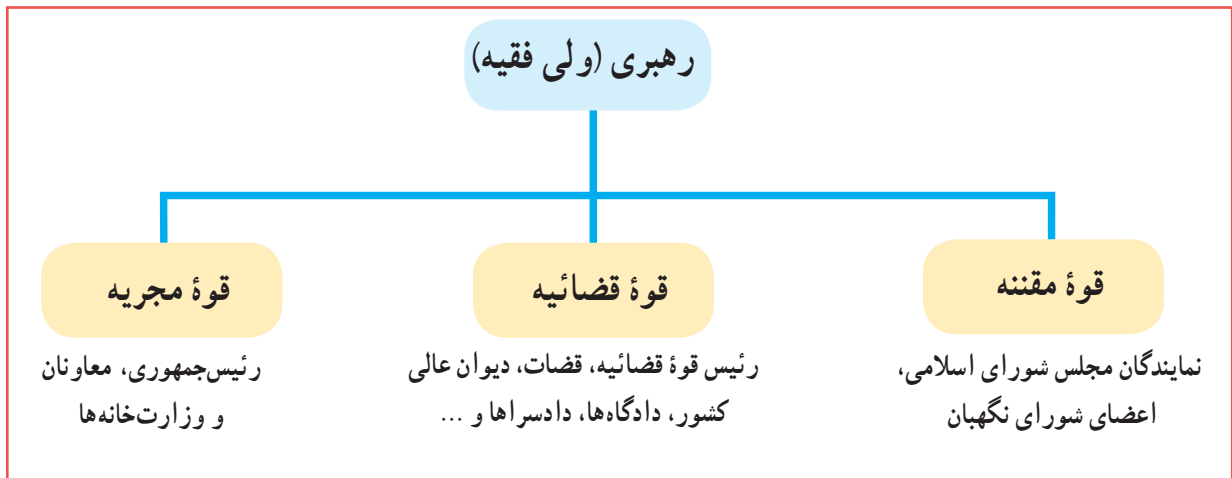
فعالیت

- ۴- تحقیق کنید پس از انقلاب اسلامی تاکنون، چه انتخابات هایی و با چه تعداد، در کشور برگزار شده است؟

ارکان حکومت در جمهوری اسلامی ایران

بر طبق قانون اساسی، مهم‌ترین رکن حکومت جمهوری اسلامی رهبری آن است و سه قوه مقننه، قضائیه و مجریه تحت نظارت رهبری به اداره امور کشور می‌پردازند. رهبری در جمهوری اسلامی ایران بر پایه «ولایت فقیه» است.

«ولایت به معنای سرپرستی است» گفتیم که از دیدگاه اسلام پیامبران و امامان معصوم علیهم‌السلام از طرف خداوند نمایندگی دارند که مردم را سرپرستی کنند. بر طبق اصل پنجم قانون اساسی در زمان غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف سرپرستی جامعه اسلامی بر عهده فقیه عادل و باتقوا، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است. بر طبق اصل پنجم قانون اساسی در زمان غیبت امام زمان سرپرستی جامعه اسلامی بر عهده کیست؟

اختیارات و وظایف رهبر

رهبر، مدیریت کلان و ارزشی کشور را بر عهده دارد. به این معنا که مراقب حرکت کلی کشور است تا از اهداف و ارزش‌های انقلاب اسلامی، منحرف نشود.

مدیریت کلان و ارزشی کشور بر عهده رهبر است یعنی چه؟

بر طبق قانون اساسی (اصل ۱۱۰)، برخی از مهم‌ترین وظایف و اختیارات رهبر جمهوری اسلامی عبارت‌اند از:

- * تعیین سیاست‌های کلی نظام و نظارت بر حسن اجرای آنها
- * فرماندهی کل نیروهای مسلح
- * نصب و عزل و قبول استعفای فقهای شورای نگهبان، رئیس قوه قضائیه، رئیس سازمان صداوسیما
- * عفو یا تخفیف مجازات محکومان در حدود موازین اسلامی ...

برخی از سیاست‌های کلی نظام که تاکنون تهیه شده و ابلاغ شده‌اند

عنوان	تاریخ	
ابلاغ سیاست‌های کلی نظام در امور «پدافند غیرعامل»	۱۳۸۹/۱۱/۲۹	۱
ابلاغ سیاست‌های کلی نظام در امور «امنیت فضای تولید و تبادل اطلاعات و ارتباطات»	۱۳۸۹/۱۱/۲۹	۲
ابلاغ سیاست‌های کلی اشتغال	۱۳۹۰/۰۴/۲۸	۳
ابلاغ سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش	۱۳۹۲/۰۲/۱۰	۴
ابلاغ سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی»	۱۳۹۲/۱۱/۲۹	۵
ابلاغ سیاست‌های کلی «سلامت»	۱۳۹۳/۰۱/۱۸	۶
ابلاغ سیاست‌های کلی «جمعیت»	۱۳۹۳/۰۲/۳۰	۷
ابلاغ سیاست‌های کلی «علم و فناوری»	۱۳۹۳/۰۶/۲۹	۸
ابلاغ سیاست‌های کلی «محیط زیست»	۱۳۹۴/۰۸/۲۶	۹
ابلاغ سیاست‌های کلی «خانواده»	۱۳۹۵/۰۶/۱۳	۱۰

در نظام جمهوری اسلامی علاوه بر رهبری و قوای سه گانه، نهادهای ویژه دیگری در اِعمال حاکمیت مشارکت دارند.

از جمله این نهادها می‌توان به مجلس خبرگان رهبری، شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای عالی

امنیت ملی و شورای عالی انقلاب فرهنگی اشاره کرد.

فعالیت

۵- حکومت جمهوری اسلامی چه ویژگی‌هایی دارد؟ ویژگی‌های رهبر در حکومت جمهوری اسلامی کدام‌اند؟ توضیح دهید. **مردمی، اسلامی، انقلابی، برپایه ولایت فقیه** **فقیه، آگاه به زمان، شجاع، عادل و با تقوا، مدیر و مدبر**

۶- در روزنامه‌ها یا مجلات، یک یا چند مورد از توصیه‌های رهبر جمهوری اسلامی ایران به کارگزاران حکومتی را دربارهٔ امور مختلف کشور جست‌وجو کنید و بنویسید. در صورتی که به اینترنت دسترسی دارید، می‌توانید به پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری یا پایگاه اطلاع‌رسانی حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به نشانی «farsi.khamenei.ir» و «www.leader.ir» مراجعه کنید.

پس از جمع‌آوری گزیدهٔ سخنان مقام معظم رهبری، آنها را روی یک تابلو نمایش دهید.

۷- دربارهٔ یکی از نهادهایی که در اعمال حاکمیت (غیر از رهبری و قوای سه‌گانه) نقش دارند، تحقیق کنید و برخی از مهم‌ترین وظایف آنها را در کلاس بیان کنید.

● شوراهای اسلامی شهر و روستا

اعضای شورای اسلامی را چه کسانی انتخاب می‌کنند؟

از آنجا که نوع حکومت در کشور ما جمهوری است و مردم باید در همهٔ شئون حکومت نقش و مشارکت داشته باشند، در قانون

اساسی تشکیل شوراهای اسلامی روستا، شهر، شهرستان و استان مورد توجه قرار گرفته است. اعضای این شوراها را مردم منطقه یا

محل انتخاب می‌کنند.

شوراهای اسلامی با هدف همکاری مردم برای پیشبرد برنامه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و عمرانی با توجه به شرایط و

هدف از تشکیل شورای اسلامی چیست؟

مقتضیات هر منطقه از کشور تشکیل می‌شوند.

شورای اسلامی شهر تهران

فعالیت

۸- دربارهٔ فعالیت‌های اخیر شورای اسلامی شهر یا روستای خود تحقیق کنید و مهم‌ترین اقدام‌هایی را که شورا برای پیشرفت منطقه شما انجام داده است، در کلاس و با راهنمایی معلم خود، به بحث بگذارید.